

LÁSZLÓ NOÉMI A NAGY UTAZÓ

Szamáron vagy szánon,
rozsdás vaskazánon,
vasalt szekérekereken,
csorbaszélű cserepen

hipp-hopp –
vagyok-voltam
itt, ott,

batyúval, iszákkal
árkon-bokron által,
amerre a szél terem,
hegyen, völgyön, tengeren

hipp-hopp –
vagyok-voltam
itt, ott,

három éjjel, három nap,
míg a búza szárba kap,
míg az ösvény eloson,
ide-oda utazom.

Hipp-hopp, vagyok-voltam itt, ott. Az öregebb (negyedik-ötödikes) Napsugár-olvasók biztosan emlékeznek rám: Kószabósza vagyok, a világban ide-oda kószáló kissárkány. Tavalyelőtt Európában utazgattam, idén a Kárpát-medencét fogom bejárni.

Nem is olyan régen még egy fészek, egy haza volt az egész Kárpát-medence. Úgy hívták: Magyarország. 1920. június 4-én a franciaországi Trianonban a győz-

tes hatalmak széttépték, kifosztották ezt az országot. A legyőzött Magyarország elveszítette területének 3/4-ét, lakosságának 2/3-át, erdőit, aranyát, sóját, hajóit, mozdonyait. A felnőttek dolga, hogy ezt ne feledjük, megoldják. A mi dolgunk, hogy megismerjük szűkebb szülőföldünkön túl a szélesebb hazát is.

Induljunk hát! Várnak 8 ország történelmi magyar városai, falvai és a bennük lakó magyar gyerekek.

Isten, áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Balsors, akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Megbűnhődte már e nép
A múltat s jövőndőt!

Kölcsey Ferenc: Himnusz

MAGYARORSZÁG FELOSZTÁSA 1920-BAN

Mátyás király szülőháza

Erdély legfontosabb városából, Kolozsvárról indulunk. Egész utunkon **Deák Árpád** tanár bácsi lesz az idegenvezetőnk, **Váradai Péter Pál** és **Vas Géza** fényképei színesítik útinaplónkat. Árpi bácsi meséli, hogy Kolozsvárt gazdagsága miatt „kinccses városnak” nevezték. A Szent Mihály templomban több erdélyi fejedelmet választottak. Egyetlen kis utcájában két magyar uralkodó is született: Mátyás és Bocskai. Mátyás szülőháza még ma is áll. A város nagy szülöttének 1902-ben szobrot állítottak. Fadrusz János művén az igazságot hadvezérei állják körül: Magyar Balázs,

Kinizsi Pál, Szapolyai István és ecsedi Báthory István.

Kolozsvár az erdélyi magyarság kulturális központja. Itt létesült az első Főiskola 1518-ban, itt alapították Budapest után a második magyar Tudományegyetemet.

Mielőtt továbbindulnánk, nézzük meg, hogy milyen szép ősszel a botanikus kert, és milyen vidám a Napsugár szerkesztősége.

A KOLOZSVÁRI KAMARÁS

Bukovinai székely népmonda

Mátyás király felöltözött parasztgúnyába, és elment Kolozsvárra. Megállt egy fogadóban. Hát hallja, hogy a kamarás igen nagy urat játszik: ezüsttányért kell a talpa alá tenni, ahányat lép.

Addig sürgött-forgott, hogy sikerült neki bejutni a kamarás palotájába. Csakugyan látta, hogy amint az egyik lábával a tányérról lélepett, fogták, és szaladtak elébe, hogy tegyék a másik lába alá.

Mátyás király visszament a fogadóba, írt egy levelet, betette a tányérja alá, azzal elment.

Másnap úgy jött, mint király. Ugyanabban a

Mátyás király lovasszobra és a Szent Mihály templom

vendégfogadóban szállt meg. Híre futott, hogy itt van Mátyás király. Ment a kamarás hajlongva, hogy üdvözlje. Kérdi tőle Mátyás:

- Hogy bánsz te a népeddel?
- A népnek igen jó dolga van, ilyen dolga sohasem volt – hajol földig a kamarás.

Akkor Mátyás király előveszi a levelet, mutatja neki:

Itt járt Mátyás király,
Megevett hat tojást,
S látta a tányéron
Járni a kamarást.

Mátyás azzal büntette meg, hogy megfosztotta az állásától. Akik azelőtt a lába elé rakták a tányérokat, azoknak a szolgájává tette.

Így tett igazságot Mátyás király a kevély kamaráson.

MÜLLER KATI rajza

Mikor a török hódítás miatt a magyar királyság három részre szakadt, itt, az ország keleti felén egy új magyar állam létesült: az Erdélyi Fejedelemség. A fejedelmi és püspöki székhely **Gyulafehérvár** volt. A székesegyház homályos boltívei alatt királyok, fejedelmek és a törökverő Hunyadi János díszes kő és márvány síremléke áll.

**A fejedelmek karddal,
szent püspökünk,
Márton Áron imával,
hős helytállással
őrizte Erdélyt.**

HARANGOZNAK DÉLRE

LENGYEL DÉNES nyomán

Tudtátok-e, hogy magyar győzelem emlékére kondul meg a déli harangszó széles e világon?

1456 nyarán a török császár roppant hadával hozzákezdett Nándorfehérvár* ostromához. Egymás után omlottak le a vár magas tornyai, ledőltek a védőfalak és a bástyák.

Ekkor jelent meg a Duna partján Hunyadi János csekély számú seregével. Nemsokára lángban álltak a török hajók, s a magyar vitézek büszkén vonultak be a várba.

Az ostrom tizenötödik napján megindult a végső, mindent eldöntő támadás. Hajnalban szörnyű dobpergéssel, erős trombitaszóval és harsány kiáltozással rohamra indult a török. A magyar vitézek végső elszántsággal verekedtek. Egy torony védelmében az egyik vitéz, Dugovics Titusz birokra kelt egy törökkel, aki lófarkas zászlaját ki akarta tüzni a

bástyára. Amikor látta, hogy semmiképpen sem bírja a törököt leteperni, megragadta ellenfelét, s magával rántotta a mélybe.

Hunyadi katonái oroszlánként küzdöttek, visszaverték, majd üldözőbe vették az ostromlókat.

A gőgös Mohamed, a törökök elbizakodott császára vágatva menekült a magyar vitézek elől.

A római pápa a nándorfehérvári győzelem hírére elrendelte, hogy déli 12 órakor minden templomban húzzák meg a harangot.

És ez így történik immár 548 éve minden áldott délben.

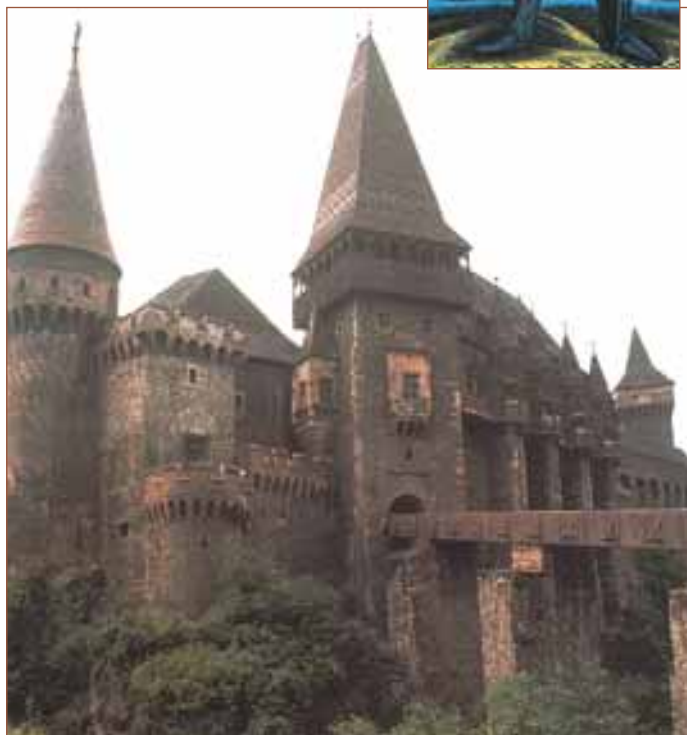
* Nándorfehérvár: ma Belgrád, Szerbia fővárosa

A gyulafehérvári székesegyház

Hunyadi János

Vajdahunyad vára

Üres a fejedelem oskolája,
ő maga ott ül az egyik falon,
mohásodó fehér márványba vágva,
hogy szakállát ne bántsa fuvalom.

Csak néz maga elé a kúriára,
mintha a földön látna valamit:
talán azoknak lábnyomát vizsgálja,
kik egykor vígan futkorásztak itt.

Jékely Zoltán sorai a nagyenyedi kollégiumot alapító Bethlen Gábor fejedelemről szólnak.

Erdély medencéjét a Tisza alföldjétől a Bihari hegyek, a **Királyhágó** és a Meszes hegység választja el. A hágón az Esztergomban vagy a Budai várban élő magyar királyok gyakran átjöttek az erdőn túlra – Erdélyországba –, hogy védelmezzék a határokat, vagy rendet teremtsenek.

A Királyhágón túli területek neve **Partium**. Jelentős magyar városai

A nagyvárad-i püspöki templom

Szatmárnémeti, Nagyvárad, Nagyszalonta, Arad. A legrégebbi **Nagyvárad**, melyet a XI. században Szent László királyunk alapított, aki itt nagy templomot építtetett, és itt is van eltemetve, akárcsak II. István, II. András, I. Zsigmond király. Az aranyozott királyszobrokkal díszített székesegyházat és a királyszobrokat a tatárok, törökök kirabolták, összetörték. Mára semmi sem maradt a messze földön híres Szent László templomból. Helyette a város lakói felépítették az ország legnagyobb templomát, a barokk stílusú Püspöki templomot és palotát. A templom előtt áll Erdély védőszentjének, Szent Lászlónak a szobra.

Erdély déli kapuja, a Maros parti **Arad** a magyar hősiesség és szabadságszeretet városa. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc leverése után az osztrákok Aradon végeztek ki 13 tábornokot. Monumentális emlékmű, Zala György Szabadságszobra hirdeti a magyarság szabadságszeretetét.

A nagyenyedi Bethlen Kollégium

Az aradi Szabadságszobor

SZENT LÁSZLÓ PÉNZE

Népmonda

Hatalmas termetű volt Szent László király, egy fejjel kimagaslott vitézei közül. Harcban olyan volt, mint a bátor oroszlán, békében meg olyan, mint a kegyes pásztor.

Egyszer a kunok nagy sereggel megrohanták Kolozsvár falait, s már erősen szorongatták a várost.

Szent László király tüstént

hadat kiáltott, és erős sereggel megtámadta a kunokat. Hullott a pogány, mint a fű a kaszás előtt, s aki tudott, lóhalálában menekült a magyarok elől. Ekkor a kunok vezére hirtelen kibontotta tarisznáját, s mintha magot vetne, aranyat szórt a magyarok elé. A magyarok egymás után ugráltak le a lóról, és kapkodták fel az aranyat.

László király egy ideig biztatta a vitézeket, hogy folytassák az üldözést, de hiába, mert a kincsvágy még a királyi szónál is hatalmasabb volt.

Ekkor a szent király Istenhez fordult segítségért:

Szent László, a lovagkirály

– Uram, segíts meg, éretted harcoltam!

És íme, csoda történt: Isten a sok aranyat kővé változtatta!

Azon a vidéken ma is mutogatják az aranyból lett követeket, amiket a nép Szent László pénzének nevez.

A Partiumban Petőfi Sándor is gyakran megfordult. Erdődön tartotta esküvőjét Szendrey Júliával 1847-ben, majd egy pár hetet a **Nagybányához** közeli **Koltón** töltöttek gróf Teleki Sándor kastélyában.

Szabadság, szerelem!
E kettő kell nekem.
Szerelmemért fölládozom
Az életet.
Szabadságért fölládozom
Szerelmemet.

Petőfi Sándor és Szendrey Júlia szobra Koltón

Zilahon báró Wesselényi Miklós szobrát, **Zsibón** a kastélyát bámultuk meg. Én a botanikus kertet is beköszéltem, lefényképeztem.

Nagyszentmiklóson született a legnagyobb magyar zeneszerző, Bartók Béla.

Minden este
jön a posta,
posta-kürt nincs,
csöndben hozza
tarisznyáját
Balzsam tündér.

.....
Sokszor jön meg
megrakodva,
sok holmiját
gyerekek közt
szerte-osztja.

Ilyen posta
ez a posta,
ezt a verset
is az hozta.

Hoz játékot,
hoz meséket,
édes álmot,
csodaszépet.

*Ady Endre: Balzsam
tündér postája*

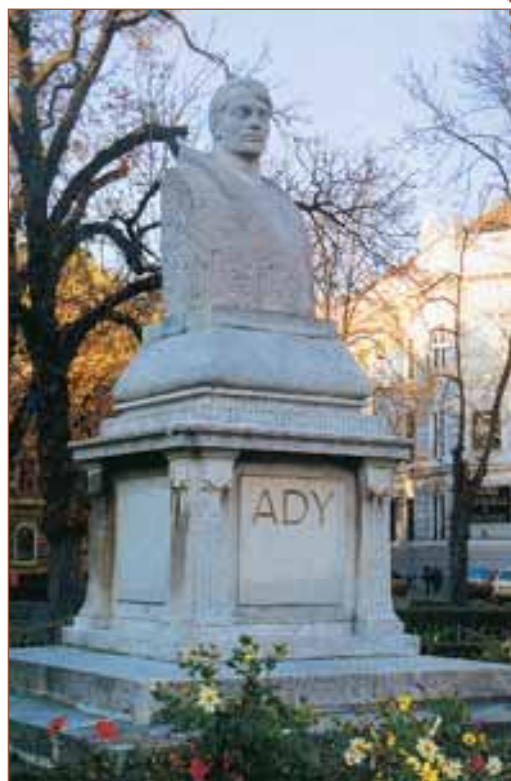
Szülőhelyem, Szalonta
Nem szült engem szalonba;
Azért vágyom naponta
Kunyhóba és vadonba.

**A nagyszalontai
Csonka toronyban minden
Arany Jánosról mesél.**

**Kiket ábrázol ez a
márványszobor?**

A festők a színeket, a
gyerekek a gesztenyét sze-
retik a legjobban ilyenkor
ősszel **Nagybányán**. Kósz-
abósza – úgy látszik – mind-
kettőt.

**„Innen hoztam, amit hoztam”
Ady Endre emlékét nemcsak
Érmindszenten, hanem Zilahon
és Nagyváradon is őrzik.**

**Gordán Réka,
Szatmárnémeti**

**Nagy Lajos Csaba,
Zabola**

Bármerre járunk, nemcsak a városokba, hanem falvainkba is betérünk. Ezekben teremtették, és sok helyen ma is őrzik kultúránk aranyál-gyémántnál értékeőbb kincsét: a népművészetet.

A Szamos és Maros ölelte dombvidék a **Mezőség**. A még álló, XII-XIII. századi nagy kőtemplomok azt bizonyítják,

Mezőségi hímzés

hogy egykor virágzó magyar települések voltak itt. Mára a magyarság száma lecsökkent, de a mezőségi táncokat, dalokat, népzénet ma is sokan ismerik és szeretik.

A Mezőség leghíresebb faluja **Szék**. Sóbányái miatt valamikor városi rangja volt. A székiek zöme hétköznap is népviseletben jár. Őrzik szokásaikat, dalaikat, táncaikat. 1717. augusztus 24-én a tatárok legutolsó betörésük alkalmával 700 székit hajtottak fogságba. Azóta hordanak fekete kendőt Széken még a kislányok is, és azóta minden év augusztus 24-én, Bertalan napján böjttel, három istentisztelettel emlékeznek meg az áldozatokról.

A Mezőség egy másik falujában, **Pusztakamaráson** született Erdély nagy írója, Sütő András. Így mesél gyermekkoráról:

„A legnagyobb örömünkre mégis a magunk eszkabálta gólyaláb szolgált, vagyis a faláb. Azzal jártunk iskolába, boltba és ahová kellett. Még a pap is hordta, sőt a tiszteletesasszony is. Gólyalábon mentünk valamennyien a templomba. A bejáratnál persze levettük, s falnak támasztottuk. Elgondolható, micsoda tülekedés volt istentisztelet végeztével a falábak kiválasztása végett. Akár manapság egy színházi ruhatár előtt. Hol a lábam, melyik az én lábam? Egyik-másiknak a fél párját néha összecserélték, baktatott haza az egyházi a tiszteletesasszony bal lábával. Másnap kellő röstellkedéssel beállított a parókiára: – Visszahoztam, kedves tiszteletesasszony, a kedves fél lábát.”

Mezőségi lakóház

Torockói menyasszonyi láda

Szék a sónak, **Torockó** a vasnak köszönhetette gazdagságát. A pompás viselet, a múzeum, a módos, szép házak csalogatják a turistákat.

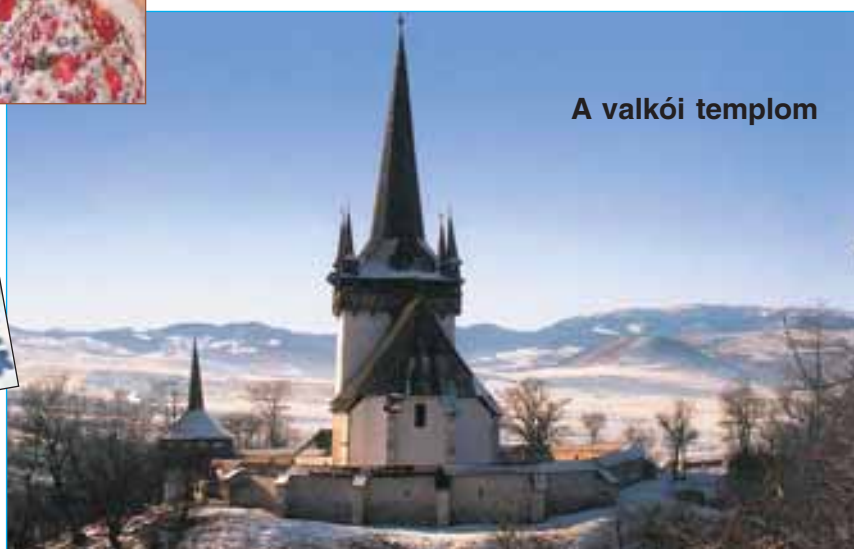

Kalotaszeg nevét a Kalota csúcstól kapta, mely 1750 méter magasról őrzi a térség csendjét. Valamikor 70 magyar falu alkotta, mára számuk 30-ra apadt. Kalotaszeg földje szegényes, de lakói nagyon szorgalmasak, a férfiak ügyes építészek és fafaragók, az asszonyok a messze földön híres varrottas kézimunkákat készítenek. Kalotaszeg református népe magas tornyú templomokat épített, ahol a fából ácsolt központi torony mellett négy kis fiatorony is áll. Innen kapta Erdélyország a „fatornyos haza” nevet.

A leányok-asszonyok ruhája nagyon díszes. Egy-egy női ruha varrása-hímzése, a párta gyöngyfüzése egy évig is eltart.

Kalotaszegi varrottas

A valkói templom

Szilágysági tányérok

Szilágyságban népdalt tanulunk, az **Érmelléken** szőlőt kóstolunk, **Szatmárban** ugróst táncolunk. Finom illat csalogat be az egyik udvarra. Hohó, itt szilvaízet főznek. Hogyan is?

A teknőben megmosott szatmári szilvát beleöntik a katlanhoz elhelyezett rézüstbe, amelyben kavarófa van. A rézüst alját kívül polyvás sárral betapasztják, nehogy a lekvár odaégjen, kozmás ízű legyen.

Állandó kavarás mellett a magváról teljesen lefőzik. Akkor kiszedik, és rostán átdörzsölik. Visszaöntik az üstbe, és addig főzik, amíg lekvár nem lesz belőle. A szilvalekvár akkor kész, ha fakanálra téve – a fakanalat lefordítva – nem esik le. Köcsögben teszik el télire.

Végh Antal

Szatmári jegykendő

Kalotaszeg

Torockó

Szék